

Poppentheaterfilms: Europa en Azië

Minibioscoop in het Poppenspe(e)lmuseum

In het museum worden films en documentaires over het internationale poppenspel vertoond. Er bestaan in het volkspoppentheater allerlei soorten poppen – in ontelbaar veel variaties. Ontdek ze nu in onze minibioscoop: de koddige *Vitéz László* uit Hongarije, de Franse *Polichinelle*, de poëtische *Pierrot*, de wrede *Mr Punch* uit Engeland, de vrolijke *Kasperl* uit Duitsland, de kluchtige Italiaanse *Pulcinella*, de wijze schim *Semar* uit Indonesië, de vermakelijke *Karagöz* uit Turkije, *Jan Klaassen* en *Katrijn* en zelfs *Willem van Oranje* als *wayangpop* in een dynamische animatiefilm!

Poppenspelscènes

Technieken en attributen

Kijk naar karakteristieke poppenspelscènes in diverse poppenspeltechnieken en zie hoe de vaste attributen gehanteerd worden.

De meeste voorwerpen – *knuppel*, *mattenklopper*, *braadpan* en *worstjes* – zijn vaak veel te groot in verhouding tot de spelende figuren op het poppentoneeltje. Soms juist veel te klein, zoals het *galgje* en het *kistje*. Al deze attributen dragen sterk bij aan het slapstickkarakter van de traditionele poppenspelvertoningen.

Druk, deuntje, luister en kijk

Zes films op verzoek: kies een titel en druk op een knop

Druk op een van de **rode knoppen** links en rechts van het beeldscherm. Voordat de gekozen film begint, hoor je een kenmerkend deuntje. Even wachten en de film begint.

Schelmen op het scherm

I. Le guarattelle di Pulcinella

Herkenningsmelodie: hanengekraai.

Informatie: De Italiaanse Pulcinella is de stamvader van veel Europese poppenclowns. Volgens een mythe is Pulcinella uit een ei gekropen dat door een kalkoen is uitgebroed. Die vogelachtigheid van hem, met name het hanige, heeft een symbolische betekenis. Het snerpende stemgeluid van Pulcinella maakt de poppenspeler met behulp van een keelfluitje.

Film: *Le guarattelle di Pulcinella*.

Vier traditionele handpoppenspelscènes met Pulcinella.

Speler: Salvatore Gatto.

Taal: Italiaans.

Productie: Centro Teatro di Figura, Cervia (1992).

Tijdsduur: ± 40 minuten (inclusief drie herhalingen = 136 minuten).

II. Traditionele volkspoppentheatertechnieken, -figuren en -attributen

Herkenningsmelodie: dreunende slagen van een koekenpan.

Informatie: Vitéz László volgde *Paprika Jancsi* op als de komische hoofdpersoon en held in het Hongaarse volkspoppenspel. Met behulp van braadpannen van steeds groter formaat gaat hij de strijd aan met duivels en geesten.

Documentaire: *Traditionele volkspoppentheatertechnieken, -figuren en -attributen*.

Een audiovisuele presentatie van diverse vormen van poppen- en schimmentheater en van het papieren theater in Europa en Azië.

In 1990 maakte Hetty Paërl samen met Otto van der Mieden een *Poppenspe(e)lkwartet: Heb jij voor mij de baby van Katrijn?* Het inspireerde het Poppenspe(e)lmuseum in 1994 tot het maken van een audiovisueel informatiesysteem. Aangevuld met beeldmateriaal uit de museumcollectie, komt het kwartetspel nu ook als film tot leven.

Tekst: Hetty Paërl en Otto van der Mieden.

Stemmen: Harmke Pijpers en Job Boot.

Taal: Nederlands.

Productie: Face Media en het Poppenspe(e)lmuseum, Vorchten (1994/2011).

Tijdsduur: 65 minuten.

III. Pulcinella in prenten en poppen

Herkenningsmelodie: pivetta.

Informatie: Een pivetta (swazzle in het Engels) is een keelfluitje van twee plaatjes metaal waartussen een trilvliesje zit. Het wordt achter in de mond gehouden en tegen het verhemelte gedrukt. Als de poppenspeler spreekt, krijgt de stem een klank die lijkt op het gepiep van een kuiken.

De pivetta wordt vooral door spelers van de volkspoppenkast gebruikt. In Engeland voor de stem van Mr Punch, in Italië voor die van Pulcinella.

Documentaire: *Pulcinella in prenten en poppen*.

Een beeldverhaal over een Napolitaanse poppenclown.

Tekst: Hetty Paërl en Otto van der Mieden.

Stem: Harmke Pijpers.

Taal: Nederlands.

Productie: Poppenspe(e)lmuseum (1992).

Tijdsduur: 21 minuten.

IV. Jan Klaassen en Katrijn

Herkenningsmelodie: muziekfragment uit 'Jan Klaassen de trompetter'.

Informatie: In het lied 'Jan Klaassen de trompetter' komt de veronderstelde herkomst van de oud-Hollandse schelmfiguur aan de orde. Rob de Nijs zong het lied in 1973 voor het eerst en het werd een hit. Lennaert Nijgh schreef de tekst en Boudewijn de Groot componeerde de muziek.

Film: *Handpoppen en marionetten van Janus Cabalt*.

In 1893 kreeg *Janus Cabalt* toestemming om zijn poppenkast te vertonen op de Dam te Amsterdam, waar hij tot 1935 speelde. In de film worden een aantal klassieke nummers van hem met handpoppen en marionetten nagespeeld. Naast Jan Klaassen figureren onder anderen Katrijn, de huisbaas en enkele trucfiguren.

De handpoppen van Cabalt bevinden zich in de collectie van het Amsterdam Museum, de marionetten maken deel uit van de poppentheatercollectie van het TIN (Theater Instituut Nederland).

Spelers en stemmen: Feike Boschma en Wim Kerkhove.

Muziek: Klaas Bakker.

Taal: Nederlands.

Productie: TIN (voorheen NThI, Nederlands Theater Instituut), Amsterdam (1986).

Tijdsduur: 17 minuten.

V. Wayang kulit

Herkenningsmelodie: gamelanmuziek.

Informatie: Gamelan is een onmisbaar muzikaal onderdeel van een wayangvoorstelling. Het gamelanorkest bestaat uit gongs, xylofoons, fluiten en snaarinstrumenten.

Film en animatie: *Wayang Willem van Oranje* en *Wayang Animasi Willem van Oranje*. Een *wayangvoorstelling* over de strijd van Willem van Oranje (1533-1584) tegen de Spaanse overheersers van de Nederlanden. Ki Ledjar Soebroto, een uit Yogyakarta afkomstige dalang (poppenspeler) en wayang-kulitpoppenmaker, heeft deze wayangvoorstelling samen met zijn kleinzoon Ananto Wicaksono gemaakt.

Wayang Willem is een heldenepos over een man die in opstand komt tegen zijn onderdrukker.

Spel: Ananto Wicaksono (dalang) met assistentie van Ki Ledjar Soebroto.

Tekst: Hedi Hinzler.

Stem: Ki Ledjar Soebroto.

Taal: Indonesisch met Nederlandse ondertiteling en Engels (animatiefilm).

Productie: Museum Nusantara, Delft (opdrachtgever), Ki Ledjar Subroto en Nanang Kancil (animatiefilm), Yogyakarta (2011).

Tijdsduur: 60 minuten (42 en 18 minuten).

VI. Il segreto di Pulcinella

Herkenningsmelodie: kippenetok.

Informatie: In de naam *Pulcinella* is het woord pulcino te herkennen, dat 'kuikentje' betekent. Hij heeft ook een aantal hoenderachtige kenmerken: een kwakende stem, een snavelvormige neus en een hanige tred.

Pulcinella draagt een wit pak en een hoge muts. Zijn zwarte halfmasker heeft een kromme neus die lijkt op een vogelbek. Pulcinella kan de ene keer een man zijn, de andere keer een vrouw. In één bepaalde scène wordt er een kip verliefd op hem. Maar Pulcinella houdt alleen met zijn maag van haar. Hij braadt de hen en eet haar op. Zijn buik wordt steeds maar dikker. Hij bevalt van een ei en broedt het uit. Er komen allemaal Pulcinella-baby's uit.

Documentaire: *Il segreto di Pulcinella. Mistero Neapolitano* – Het geheim van Pulcinella. In de film komen de oorsprong en diverse verschijningsvormen van Pulcinella aan de orde. Er zijn prenten, documenten, poppen en beelden te zien, en er is aandacht voor poppenspelfragmenten, toneel, film, dans, muziek en carnaval.

Taal: Italiaans.

Productie: *Museo di Pulcinella* en Centro di Cultura Acerra Nostra, Amedeo Veneruso, Tommaso Bianco, Carmine de Rosa, Gabriella Zaccaro e.a. (199?).

Tijdsduur: ± 47 minuten (inclusief drie herhalingen = 125 minuten).

□ Extra informatie en documentatie

- Educatieve reeks *Poppenspe(e)ltechnieken en -figuren*: een handvol (volks)-poppentheaterfiguren, -attributen en -technieken nader verklaard.

Zie: *Pamflet nr. 119*.

- Audiovisuele presentatie: *Traditionele volkspoppentheater technieken, -figuren en -attributen*.

Zie: *Pamflet nr. 25a* en www.youtube.com/watch?v=T3OHWwHZmZE (deel 1, deel 2, deel 3, deel 4 en deel 5) of vimeo.com/27862356.

- *Poppenspe(e)lspeurspel*: een reis door de wondere wereld van het poppentheater.
Zie: www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs en *Pamflet nr. 110*.

- Collectie en bibliotheek: www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2 en www.poppenspelmuseum.nl. Zie: *Pamflet nr. 56* en *nr. 105a*.

- *Poppentheater-abc*: algemene informatie over internationale poppentheatertechnieken, -attributen, -figuren en -personen.
Zie: *Pamflet nr. 44* en *nr. 117a*.
- Leestip: *Het gezicht van Jan Klaassen. Hij lacht zich een bult*.
Zie pdf: pag. 1 t/m 5, 6 t/m 11 en 12 t/m 16.
- Catalogus van prentuitgaven door het Poppenspe(e)lmuseum.
Zie pdf: www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl, pag. 1 t/m 44.
- YouTube: honderden internationale YouTube-filmpjes op het gebied van het (volks)-poppentheater en aanverwante kunsten. Kijk en luister naar meer dan 1500 spelfragmenten en presentaties.
Zie: www.youtube.com/ottopopmus#g/p en *Pamflet nr. 133a* en *no. 133d*.
- *Poppenspe(e)lpastiche*: een serie *kartonnen tafeltheaters* met een afbeelding die is gepasticheerd – nagebootst – van illustraties uit de collectie van het Poppenspe(e)lmuseum.
YouTube: klik op de afbeelding in het document voor gerelateerde filmpjes.
Zie: www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Pastiche.

Poppenspe(e)lmuseum

U weet u in het *Poppenspe(e)lmuseum* omringd door een bonte collectie van wayangfiguren, marionetten, hand-, stang-, stok- en trekpoppen, schimmenspelen, papieren theaters, foto's, boeken, posters en prenten uit de wonderwereld van het poppentheater.

Thematoonstellingen belichten bepaalde aspecten van het internationale poppen- en figurenspeel. Verder worden er werken geëxposeerd van hedendaagse kunstenaars die zich door het poppentheater lieten inspireren.

Het museum is geopend op woensdag, zaterdag en zondag van 12.00 tot 17.00 uur. **Reserveren wordt aanbevolen.** Voor groepsbezoek kan van de openingsdagen en -tijden worden afgeweken.

Veel kijk- en leesplezier. *Applaus!*

- Illustratie: Peter Vos, Utrecht (198-?). Briefkaartnummer: 89 029. Digitale publicatie op www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl: www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/pamflet136.pdf.
Scan de QR-code met uw smartphone of kijk op vimeo.com/27862356.
Bijlage: afbeelding beeldscherm minibioscoop. Zie: *Pamflet nr. 136/bijlage* en *Doepak nr. 175*.
Hyperlinks: klik op de groene woorden.

Poppenspe(e)lmuseum ©
Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info
www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl

